

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Рыздзевская Е.А. Древняя Русь и Скандинавия в IV–XIV века. М.: Наука, 1968. 239 с.
2. Мельникова Е. А., Петрухин В. Я. Начальные этапы урбанизации и становление государства (на материале Древней Руси и Скандинавии) Источник: Древнейшие государства на территории СССР М.: Наука, 1986. С. 99–108. <http://ulfdalir.ru/literature/735/3361>
3. Повесть минулих літ. URL : <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=13465>
4. Славяне и скандинавы: Пер. с нем. / Общ. ред. Е. А. Мельниковой. М.: Прогресс, 1986. URL : <http://ulfdalir.ru/literature/1554>
5. Хведченя С. «Шлях із варягів у греки: історико-географічний аспект. Спеціальні історичні дисципліни. 2011. 19. С. 148–168. URL: http://resource.history.org.ua/publ/sid_2011_19_148
6. Рыбаков Б. А. Союзы племен и проблемы генезиса феодализма на Руси (Тез. докл.). *Проблемы возникновения феодализма у народов СССР*. М., 1969. С. 25–28.
7. Stave Church. URL: <https://it.wikireading.ru/13301>
8. Бременский А. Деяния архиепископов Гамбургской церкви. М.: Русская Панорама, 2011. С. 108-109.
9. Вілкул Т. Л. Капище. *Енциклопедія історії України*: у 10 т. К.: Наук. думка, 2007. Т. 4. URL : <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe>.
10. Леонтьев А. Е., Носов Е. Н. Восточноевропейские пути сообщения и торговые связи в конце VIII–X вв. В кн.: Русь в IX–X вв.: Археологическая панорама. М., 2012.

УДК 94(47+57):7-058.3"1950/1970"(045)

СТАНОВЛЕННЯ АНДЕГРАУНДУ ЯК ЯВИЩА КУЛЬТУРИ В СРСР 1950–70 рр.

І. І. Моїсєєва, І. В. Петрова

Анотація. У статті зображується розвиток культури в Радянському союзі періоду відлиги та застою. Зародження андеграунду в культурному житті радянського суспільства. Становлення нонкорформізму, розглядається боротьба неофіційного мистецтва проти тоталітарної системи.

Ключові слова : андеграунд, Радянський Союз, соц-арт, мистецтво.

Дослідження андеграунду сьогодні є вкрай актуальним і з наукової точки зору, оскільки з'являються все більше документів, що допомагають зрозуміти та дослідити це явище з точки зору вивчення андеграунду як способу/форми боротьби з тоталітарною системою. Більше того, перехід андеграунду з контркультури в простір масової культури говорить і про його важливість і з точки зору соціальної антропології.

Досліджувати андеграунд вітчизняні мистецтвознавці, історики та культурологи починають одразу після розпаду СРСР, в західному науковому дискурсі цій темі увага почала приділятися ще у 1980-х роках. Серед найвідоміших дослідників, що приділяли увагу студіюванню цієї теми, слід назвати М. Геллера, С. Коткіна, Н. Лебіну та інших. Підвищення інтересу до андеграунду пов'язано з переосмисленням радянського минулого та зміною ідеологічної парадигми, крім того лише починаючи з 1990-х років поступово у розпорядження дослідників починають потрапляти архівні документи.

Метою нашого дослідження є аналіз феномену андеграунду у Радянському Союзі, історія його розвитку.

В 1930-ті роки правляча верхівка СРСР поступово встановлює контроль над культурним життям в країні. 23 квітня 1932 р. з'являється постанова Політбюро ЦК ВКП(б) «Про перебудову літературно-художніх організацій», відповідно до якої літературне та мистецьке життя в СРСР повинно розвиватися в межах діяльності офіційно створених союзів письменників, художників, композиторів та архітекторів. 16 червня – 12 серпня 1934 р. на I Всеукраїнському з'їзді радянських письменників було утворено Спілку радянських письменників України як складову частину Спілки письменників СРСР, засновану цього ж року. Ухвалений статут спілки зобов'язував

радянських письменників брати активну участь у соціалістичному будівництві і бути вірними політиці комуністичної партії. Статут визначав і єдино дозволений для радянської літератури творчий метод – «соціалістичний реалізм», основою якого стали засади «партійності та народності». Таким, чином, постанова від 23 квітня 1932 р. і подальші рішення керівництва СРСР стали підґрунтям для проведення уніфікації, ідеологізації та догматизації культурного життя в СРСР, що мало розвиватися виключно за канонами «соціалістичного реалізму».

Андеграунд у перекладі з англійської – підземелля або підпілля, позначає субкультуру, прихильники якої проголошують погляди і способи в творчості, що суперечать офіційно прийнятій культурі суспільства. Андеграунд протиставляється оверграунду і мейнстріму [3, с. 82]. Андеграунд як поняття і явище виник в США на початку 1950-х років і являв собою підпільну культуру, контркультуру, яка протистояла усім обмеженням і умовностям, що панували в суспільстві та означала усе некомерційне та експериментальне. Мистецтво андеграунду відкидає і порушує прийняті в суспільстві політичні, моральні та етичні норми і типи поведінки.

В СРСР андеграунд виникає під впливом інших факторів. Партійне унормування життя, контрольована культура була єдино можливою, і все, що не вписувалося в радянський культурний та мистецький канон, як правило, ставало андеграундним. Тут виникає питання: не вписуваність в канон, тобто андеграундність – це визначення, насажене тоталітарною ідеологією, чи самостійний вибір/акт прояву свободи? Адже будь-яке підпілля в СРСР носило виключно політичний характер. В цілому андеграунд досить типовий, адже там, де ідеологія намагається знищити все, що їй суперечить і не узгоджується з її ключовими ідеями, виникає протистояння цій ідеології [1].

Андеграунд знаходить своє відображення майже у всіх сферах мистецтва. Найпопулярнішими серед молоді є музика і кіно. Так, партійна верхівка в період «відлиги» намагалась встановити культурні зв'язки із Заходом. У 1956 році перша виставка картин Пікассо у Радянському Союзі, у 1957 році – Всесвітній фестиваль молоді та студентів у Москві, у 1958 році – Міжнародний музичний конкурс ім. П. Чайковського, і у 1962 році – виставка художників у Манежі.

Радянська культура розвивалася у дуалістичному напрямі. Були прихильники соцреалізму, які з задоволенням виконували партійні замовлення та противники цього режиму. У 1950-ті рр. ХХ ст. поява так званих Ліозновської групи (Є. Кролівницький, Вс. Некрасов, Я. Сатуновський, Г. Сапгір, В. Хромов), групи Черткова (Л. Чертков, С. Красовіцький та ін.), «філологічної школи» (Л. Віноградов, М. Єрьомін, С. Кулле та ін.) стала проявом протистояння та боротьби як з радянською системою, так і з «офіційним», унормованим радянським мистецтвом [1].

Основними напрямками радянського андеграунду були: соц-арт і концептуальне мистецтво. Соц-арт виникає як противага і відповідь на заангажований соцреалізм, тому що далеко не всі митці хотіли створювати роботи під єдиний ідеологічний стандарт. Головною ідеєю була іронія і пародія на соціалізм і тоталітаризм. Соц-арт це вдале поєднання західного поп-арту, який виникає як реакція на надспоживання і перевиробництво реклами, та культури соцреалізму. Соц-арт – це реакція на перевиробництво ідеології, лозунгів, плакатів. Якщо Енді Ворхол і Рой Ліхтенштейн брали за основу для своїх творів образи масової американської культури (портрети Мерлін Монро і Елізабет Тейлор, банки супу Campbell's, Coca-Cola, долари і комікси), то для художників соц-арту подібним джерелом типовий іконографії став соцреалізм – єдиний творчий метод, офіційно визнаний і схвалений владою.

Цей термін з'явився в 1972 році, його засновниками були двоє московських митців Віталій Комар і Олександр Меламід. Новий спосіб самовираження так необхідний для мистецтва в ті тяжкі часи. Елементи радянської пропаганди вступають в абсурдні поєднання один з одним або в стосунки з чужорідними їм об'єктами західної культури на кшталт Міккі

Мауса або пачки сигарет «Мальборо». Подібна стильова і тематична еkleктика – характерна риса естетики постмодерну, до якої, безсумнівно, відноситься і мова соц-арту.

Після розгрому виставки в Манежі в 1962 р, художники «Нереалісти» йдуть у підпілля, елементами їхньої повсякденності стають квартирні виставки, а також спроби вивезти свої твори на захід. Апогеєм протистояння влади і нонконформістів стала Бульдозерна виставка 1974 г., що отримала широкий резонанс в західних ЗМІ. Після 1974 г. починається масовий виїзд художників за межі СРСР.

Отже, ми бачимо, що андеграунд як неофіційне, підпільне мистецтво зародилось на Заході як противага всьому мейнстімному та офіційному. Творчість митців у цей період була причиною суспільно-політичних змін, ідейних утисків та деформацією мистецьких понять і є закономірним явищем.

Аннотація. В статті зображається розвиток культури в Советском Союзе периода оттепели и застоя. Зарождение андеграунда в культурной жизни советского общества. Становление нонконформизма, рассматривается борьба неофициального искусства против тоталитарной системы.

Ключевые слова: андеграунд, Советский Союз, соц-арт, искусство.

Abstract. The abstract describes the development of culture in the Soviet Union during the thaw and stagnation period. The birth of the underground in the cultural life of Soviet society. Formation of non-conformism, the struggle of informal art against the totalitarian system is considered.

Key words: underground, Soviet Union, social art, art.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Айзенберг М. К определению подполья. Андеграунд вчера и сегодня. *Знамя*. 1998. № 6.
2. Байтов Н. Андеграунд вечен – как вечны новации и поиск. Андеграунд вчера и сегодня. *Знамя*. 1998. № 6.
3. Рябцев Ю. С. Хрестоматия по истории русской культуры: Вторая половина XX в. М., 2004.
4. Савицкий С. Андеграунд (История и мифы ленинградской неофициальной литературы). М., 2002.

УДК 17.022.1:327:070.15(045)

КОНСТРУЮВАННЯ ОБРАЗУ ДЕРЖАВИ ЗА ДОПОМОГОЮ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІ

І. І. Мусіюк, І. Г. Паніна

Анотація: У статті розглянута роль глобальних засобів масової інформації у формуванні образу держави, їх функції, механізми та інструменти впливу, а також мовні маніпуляції як спосіб швидкого та ефективного впливу на аудиторію. Специфіка досліджуваної теми обумовила використання системного підходу та застосування аналітико-синтетичного методу, який дозволяє на основі тлумачення різних підходів до питання впливу глобальних засобів масової інформації на образ держави як головного суб'єкта міжнародних відносин сформулювати власне бачення. У ході дослідження можна дійти висновку, що внаслідок глобалізації засоби масової інформації здатні за допомогою різних механізмів, включаючи мовну маніпуляцію, здійснювати вплив на образ держави на міжнародній арені.

Ключові слова: глобальні ЗМІ, вплив, образ держави, маніпуляція, мовні маніпуляції.

У ХХІ ст. інформаційні та комунікаційні технології все помітніше впливають на поширення і доставку інформації та, зокрема, на доступ до неї. На тлі появи нових способів пошуку та доступу до інформації всесвітнього масштабу відбувається революція в засобах комунікації, що надає їм масового характеру. Це явище дістало назву «глобалізація масової інформації». Внаслідок цього процесу виникає велика кількість каналів і способів роботи з новинами, з'являються нові можливості для отримання інформації.

На сьогодні особливо актуальним є питання розширення доступу до всесвітньої інформації та диверсифікації інформаційних каналів. Саме глобальні ЗМІ забезпечують відкритий доступ до будь-якого роду інформації та служать неабияким інструментом формування демократичного суспільства в розвинених державах. Під впливом